

Επιστημονική – Ενημερωτική Ημερίδα:

«Παιδί, εκπαίδευση και κοινωνικο-οικονομική κρίση»

Τετάρτη, 25 Μαΐου 2016, Αίθουσα Συνεδρίων Πανεπιστημίου Μακεδονίας

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

1) Τα δικαιώματα του παιδιού κατά την περίοδο της κρίσης

Εισηγητής: Κωνσταντίνος Τσιτσελίκης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Μακεδονίας, πρόεδρος της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ)

Τα δικαιώματα του παιδιού αναπτύχθηκαν σταδιακά τα τελευταία χρόνια γύρω από την ιδέα της ευαλωτότητας και της ειδικής προστασίας που απαιτείται λόγω της ηλικίας, ως κλάδος των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Το συμφέρον του παιδιού, πυρήνας της προστασίας αυτής, πλήττεται μέσα στις συνθήκες οικονομικής συρρίκνωσης που κυριαρχούν τα τελευταία χρόνια, χωρίς να έχουν αναπτυχθεί μηχανισμοί ανάσχεσης των κοινωνικών δικαιωμάτων. Για να αντιληφθεί κανείς τις διαστάσεις του ζητήματος θα πρέπει να απαντήσει σε μια σειρά ερωτημάτων: Ποιες είναι οι πτυχές της ειδικής αυτής κατάστασης πραγμάτων; Με ποια ευρύτερα δικαιώματα διασταυρώνεται η θέση του παιδιού στο σπίτι ή το σχολείο; Με ποια μέσα μπορεί να αντιμετωπιστεί η οπισθοχώρηση της προστασίας;

2) Οι επιπτώσεις της κρίσης στην εκπαίδευση

Εισηγήτριες: Δόμνα Κακανάⁱ, Φωτεινή Γκααραγκούνη-Αραίουⁱⁱ, Σεβαστή Θεοδοσίου, Αναστασία Μαβίδου, Πολυξένη Μανώλη, Χριστίνα Ρούση – Βέργου & Κατιφένια Χατζοπούλου (Ερευνητική ομάδα Πανεπιστημίου Θεσσαλίας)

Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα τα τελευταία πέντε χρόνια έχει σοβαρό αντίκτυπο στην κοινωνικο-οικονομική κατάσταση της ελληνικής κοινωνίας και κατ' επέκταση στην εκπαίδευση. Αλλαγές, όπως η συρρίκνωση των εισοδημάτων, αύξηση των φόρων και της ανεργίας, οδήγησαν συστηματικά στην αύξηση της φτώχειας. Στοιχεία της Eurostat δείχνουν ότι περισσότερο από το 1/3 του ελληνικού λαού ζει κάτω από το όριο της φτώχειας και η Ελλάδα πλέον κατηγοριοποιείται ως μία από τις ευρωπαϊκές χώρες με το υψηλότερο ποσοστό φτώχειας, μετά τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία. Είναι προφανές ότι η φτώχεια έχει μεγαλύτερο αντίκτυπο σε οικογένειες με παιδιά τα οποία είναι τα πιο τραγικά θύματα.

Η γονική ανεργία αλλά και η γενικότερη συρρίκνωση των εισοδημάτων φαίνεται να προκαλεί συχνά αρνητικά συναισθήματα στα μέλη της οικογένειας, να δημιουργεί πολλούς περιορισμούς σχετικά με τη ψυχαγωγία και τις κοινές δράσεις της οικογένειας, καθώς και λιγότερες ευκαιρίες για μαθησιακές δραστηριότητες και εξωσχολικές γενικώς δράσεις.

Πολλά δημοσιεύματα στον Τύπο έχουν καταγράψει περιστατικά παιδιών που λιποθυμούν στην τάξη, που δεν έχουν πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη λόγω των άνεργων ανασφάλιστων γονέων ή δεν είναι σε θέση να αγοράσουν το βασικό εξοπλισμό του σχολείου, καταστάσεις που οδηγούν σε αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων στον τομέα της υγείας και της εκπαίδευσης. Επιπλέον πολλές έρευνες επισημαίνουν τη δημιουργία ενός νέου σκηνικού στο εκπαιδευτικό περιβάλλον της χώρας μας, όπου η σχολική επίδοση των μαθητών να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το κοινωνικό τους υπόβαθρο, την άνιση πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και άνισα εκπαιδευτικά αποτελέσματα να σχετίζονται με τις γεωγραφικές περιοχές της χώρας.

Εκτός από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις οικογένειες, τα σχολεία όλης της χώρας βιώνουν έντονα τα αποτελέσματα αυτής της κρίσης, καθώς έχουν να αντιμετωπίσουν τις σημαντικές μειώσεις του προϋπολογισμού των σχολικών μονάδων με ό,τι συνέπειες επιφέρουν αυτές, την έλλειψη εκπαιδευτικού προσωπικού, τη συρρίκνωση βασικών υποστηρικτικών δομών σε συνδυασμό με τις κοινωνικές

συνέπειες της κρίσης, με αποτέλεσμα οι εκπαιδευτικοί να αναλαμβάνουν κοινωνικό ρόλο υποστήριξης.

Το έργο «Υποστήριξη των Εκπαιδευτικών στην αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων» TOCSIN (Teacher support Confronting Social Inequalities) που συγχρηματοδοτείται από τον ΧΜ ΕΟΧ 2009-2014 με φορέα υλοποίησης την ΓΓΕΤ, έχει ως στόχο να μελετήσει α) τις συνέπειες της κλιμακούμενης οικονομικής κρίσης στον εύάλωτο πληθυσμό των παιδιών, όπως αποτυπώνεται στα δημόσια σχολεία της προσχολικής και των πρώτων τάξεων του δημοτικού σχολείου (4-9 ετών) και β) τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην εκπαιδευτική διαδικασία και εκπαιδευτική λειτουργία των σχολικών μονάδων. Διακόσια ενενήντα οκτώ (298) διευθυντές/ριες και προϊστάμενοι σχολικών μονάδων (Νηπιαγωγεία και Δημοτικά Σχολεία) στους Νομούς Αττικής, Θεσσαλονίκης και Μαγνησίας συμπλήρωσαν ένα on-line ερωτηματολόγιο και μετά από αυτό ελήφθησαν συνεντεύξεις στοχευμένης δειγματοληψίας από ορισμένους διευθυντές σχολείων. Τα πρώτα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι περίπου το 7-8% των παιδιών που φοιτούν στο νηπιαγωγείο και στις πρώτες τάξεις του δημοτικού, αντιμετωπίζει σοβαρές δυσκολίες σε σχέση με την ένδυση, την υπόδηση, τα απαραίτητα υλικά για το σχολείο και τον εξοπλισμό για τη συμμετοχή στις δραστηριότητες της σχολικής ζωής. Η συζήτηση θα αναπτυχθεί με βάση την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ποσοτικής έρευνας αναφορικά με τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης τόσο στη σχολική ζωή των παιδιών όσο και στη λειτουργία των σχολικών μονάδων και στο εκπαιδευτικό έργο τους.

3) Τρόποι αντιμετώπισης των επιπτώσεων της κρίσης στην εκπαίδευση

Εισηγήτριες: Σοφία Αυγητίδου, Σόνια Λυκομήτρου, Ελένη Κομίνια και Βασιλική Αλεξίου, Ερευνητική ομάδα Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας

Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην εκπαίδευση, στη λειτουργία των σχολείων, στο έργο των εκπαιδευτικών και κυρίως στα ίδια τα παιδιά έχουν καταγραφεί σε εκθέσεις διεθνών, ευρωπαϊκών, και εθνικών οργανισμών. Σκοπός της έρευνάς μας ήταν η ανίχνευση των τρόπων αντιμετώπισης των επιπτώσεων της κρίσης στην εκπαίδευση από τα σχολεία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ερωτήματά μας αποτέλεσαν τα εξής: πώς νοηματοδοτούν τα σχολεία το ρόλο τους στην εποχή της κοινωνικο-οικονομικής κρίσης, ποιες πρακτικές επιλέγουν και ποιες

πρωτοβουλίες παίρνουν για την αντιμετώπιση των επιπτώσεών της στην εκπαίδευση, ποιες από αυτές θεωρούν αποτελεσματικές και τι προτείνουν αντίστοιχα. 14 διευθυντές δημοτικών σχολείων και 6 προϊσταμένες νηπιαγωγείων από την περιοχή της Δυτικής και της Ανατολικής Θεσσαλονίκης συμμετείχαν εθελοντικά σε ημι-δομημένες συνεντεύξεις, ώστε να απαντηθούν τα ερωτήματα της έρευνας.

Τα αποτελέσματα έδειξαν αρχικά ότι οι διευθυντές και οι προϊσταμένες των σχολείων ιεραρχούν το σχεδιασμό και οργανώνουν τις πρακτικές τους αναλαμβάνοντας συμπληρωματικούς ρόλους για να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης στο εκπαιδευτικό πλαίσιο που εργάζονται. Οι κυρίαρχοι ρόλοι που αναδείχτηκαν μέσα από αντίστοιχες πρακτικές που κάθε σχολείο προωθεί είναι:

(α) ο αλληλέγγυος ρόλος του σχολείου, μέσα από δράσεις οικονομικής στήριξης των μαθητών και των οικογενειών του σχολείου, (β) ο κοινωνικός ρόλος του σχολείου, μέσα από δράσεις και συνεργασίες με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και παροχή παράλληλων δράσεων σε απογευματινές ώρες για την αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων και (γ) ο ρόλος του σχολείου ως σχεδιαστή καινοτόμων πρακτικών στην αντιμετώπιση της κρίσης, μέσα από πρωτοβουλίες για καινοτόμες εκπαιδευτικές δράσεις, συνεργασίες με άλλα σχολεία, δημιουργικές διδακτικές προσεγγίσεις στα γνωστικά αντικείμενα και επαγγελματική μάθηση των εκπαιδευτικών του σχολείου.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την επίτευξη των στρατηγικών αντιμετώπισης της κρίσης σχετίζονται με (α) το είδος της επικοινωνίας με τους γονείς, (β) το αίσθημα του ανήκειν σε μια αλληλέγγυα τοπική κοινότητα, (γ) την ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης σχολείου – οικογένειας, (δ) το βαθμό της αποδοχής της νέας κατάστασης από τους γονείς, (ε) το προφίλ του διευθυντή ως άτομο, (στ) τον τρόπο σχεδιασμού και οργάνωσης των δράσεων, (ζ) την υποστήριξη από τα άτομα που διοικούν (πολιτεία, τοπικοί φορείς, διευθυντές), (η) την επιδίωξη της επαγγελματικής μάθησης, αυτοβελτίωσης και αλλαγής της καθιερωμένης πρακτικής του εκπαιδευτικού, (θ) την ανάπτυξη καινοτόμων δράσεων και διδακτικών προσεγγίσεων και (ι) το αίσθημα της οφειλής – υποχρέωσής τους ως ενεργών πολιτών να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της κρίσης.

ⁱ Επιστημονική Υπεύθυνη του Έργου.

ⁱⁱ Τα μέλη της ερευνητικής ομάδας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας παρατίθενται αλφαβητικά καθώς όλοι συμμετείχαν εξίσου στην υλοποίηση της έρευνας.